

Noordse streepvaren (*Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm.) in Muiden: een nieuwe poging tot vestiging in Nederland

Raymond (R.W.J.M.) van der Ham*

* Nationaal Herbarium Nederland/Universiteit Leiden Branch, Postbus 9514,
2300 RA Leiden; e-mail: ham@nhn.leidenuniv.nl

Inleiding

De Noordse streepvaren (*Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm.) heeft een wijde maar onderbroken verspreiding op het Noordelijk Halfrond: westelijk Noord-Amerika, Europa en Centraal-Azië.¹ Binnen Europa komt de soort vooral voor in de zuidelijke helft van Scandinavië en het centrale deel van het vasteland; in Engeland en het laagland van Noordwest-Europa is hij zeldzaam.^{2 3} Dit laatste wordt deels verklaard door zijn kalkmijdende karakter. Noordse streepvaren groeit bij voorkeur op een silicatrijk stenig substraat op een geëxponeerde zonnige standplaats. Het min of meer aaneengesloten deel van het Europese areaal reikt tot enkele tientallen kilometers van Zuid-Limburg.^{4 5} De vondst (samen met Tongvaren; *A. scolopendrium* L.) op steengruis in de Beatrixhaven bij Maastricht (1986), de eerste in Nederland, werd dan ook als een mogelijk natuurlijke vestiging (op een ter plaatse onnatuurlijk substraat) gepresenteerd.^{6 7} Daarna is Noordse streepvaren op nog drie andere plaatsen in Nederland gevonden: in Zwolle⁸, in Rotterdam⁹ en kort geleden in Muiden, steeds één exemplaar in een voeg in metselwerk. Deze vondsten zouden ook als waarschijnlijk natuurlijke vestigingen op een onnatuurlijk substraat beschouwd kunnen worden. De groeiplaatsen in Zwolle en Rotterdam hebben maar kort bestaan, respectievelijk van 1990 tot 1991 en van 2000 tot 2004. Restauratiewerk betekende in beide gevallen het einde van de aanwezigheid van de soort ter plaatse. In Rotterdam is nog geprobeerd om de plant te verplaatsen, maar dat heeft deze slechts korte tijd overleefd.¹⁰

Muiden

De Muidense plant ontdekte ik in februari 2009, doordat mijn aandacht werd getrokken door een paar kleine Tongvarens. In tegenstelling tot de sprietige donkergroene plant van Noordse streepvaren, waren de lichtgroene Tongvarens op een paar meter afstand opvallend genoeg tegen de donkere achtergrond, anders was ik er zeker aan voorbij gelopen. Een van de Tongvarentjes wortelde pal naast de Noordse streepvaren (Fig. 1). De laatste telde 18 lijnvormige bladeren, tot 4 cm lang, met iets verbrede gaffelvormige uiteinden. Onmiskenbaar Noordse streepvaren! In juli waren er 24 bladeren, zonder sporangiën, en was het Tongvarentje verdwenen (Fig. 2).



Fig. 1. Noordse streepvaren (*Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm.) samen met Tongvaren (*Asplenium scolopendrium* L.) in Muiden, februari 2009. Foto: Raymond van der Ham, Nationaal Herbarium Nederland.

De groeiplaats betreft een gemetselde paal in een schutting in een woonwijk uit de zeventiger jaren van de vorige eeuw. De paal dateert uit diezelfde tijd. De begroeide zijde van de paal is op het zuidoosten gericht en is niet beschadwd. De oppervlakkige specie in de voeg is tamelijk brokkelig, waardoor het niet moeilijk was om enkele brokjes te verzamelen voor een ‘kalkproef’. Op soortgelijke palen in de schutting zijn nog een paar kleine Muurvarens (*Asplenium ruta-muraria* L.) aanwezig. Afgezien van de Noordse Streepvaren is de plek dus geen opwindende muurplantenlocatie. In de beschrijvingen van de vondsten in Zwolle en Rotterdam werd melding gemaakt van het afwijkende karakter van die standplaatsen: beide waren op het noorden geëxponerd. In Zwolle groeide de plant in een uitgeschuurde voeg, waarin oorspronkelijk ‘kalkspecie’ had gezeten. Verondersteld werd, dat de specie kalk- en basenarm was. In Rotterdam wortelde de soort in een grove, zandige specie. De brokjes specie van de groeiplaats in Muiden bruisen overvloedig in een 10% zoutzuuroplossing en moeten dus behoorlijk wat kalk bevat hebben.

Aangenomen wordt dat de vestigingen in Zwolle, Rotterdam en Muiden natuurlijk waren. De actieradius van varensporten mag inderdaad niet onderschat worden, maar een kleine kanttekening moet hier toch gemaakt worden. Onder de vele varensorten die door kwekers en liefhebbers worden aangeboden, bevindt zich ook de

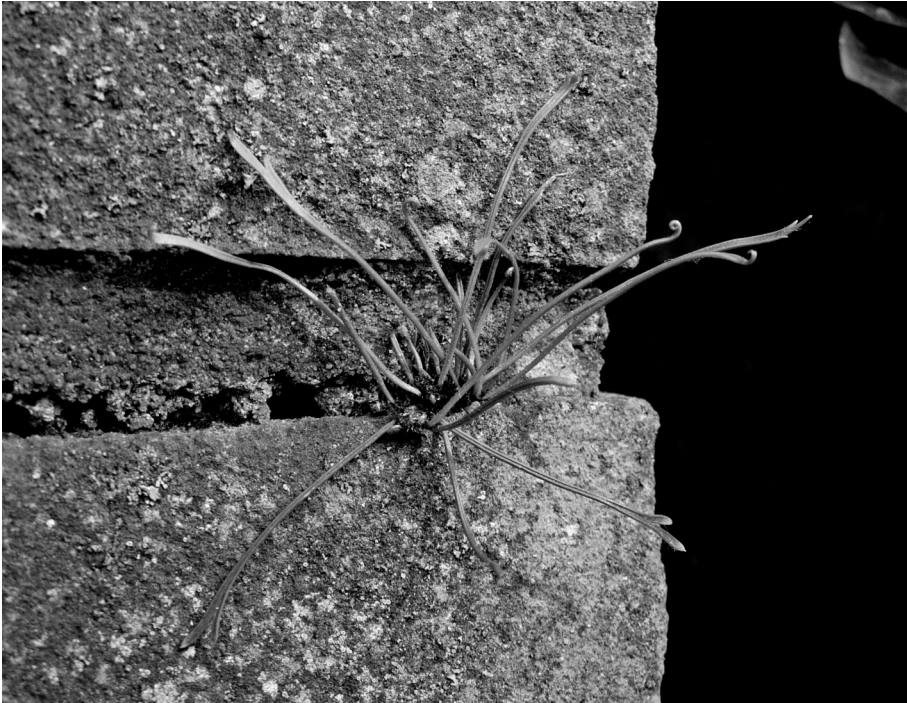


Fig. 1. Noordse streepvaren (*Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm.) in Muiden, juli 2009. Foto: Raymond van der Ham, Nationaal Herbarium Nederland.

Noordse streepvaren: “hele bijzondere varen, klein en compact, doet het goed in de rotstun of op muurtjes” (www.marktplaza.nl; 19 februari 2009). En daarbij geldt uiteraard, dat een gekweekte buur beter ‘spoort’ dan een ver natuurlijk areaal.

1. E. Hultén & M. Fries. 1986. Atlas of North European vascular plants 1: kaart 45. Koeltz, Königstein.
2. J. Jalas & J. Suominen, 1988. Atlas Florae Europaeae 1: kaart 93. Cambridge University Press, Cambridge.
3. T.G. Tutin, N.A. Burges, A.O. Chater, J.R. Edmonson, V.H. Heywood, D.M. Moore, D.H. Valentine, S.M. Walters & D.A. Webb. 1993. Flora Europaea 1: 22. Cambridge University Press, Cambridge.
4. E. van Rompaey & L. Delvosalle. 1972. Atlas van de Belgische en Luxemburgse flora: kaart 26. Nationale Plantentuin van België, Brussel.
5. H. Haeupler, A. Jagel & W. Schumacher. 2003. Verbreitungsatlas der Farn- und Blütenpflanzen in Nordrhein-Westfalen: 179. Landesanstalt für Ökologie, Bodenordnung und Forsten Nordrhein-Westfalen, Recklinghausen.
6. J. Cortenraad. 1986. Uit de flora van Limburg 23. Natuurhistorisch Maandblad 75: 139–140.
7. R. van der Meijden & W.J. Holverda. 1987. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1985 en 1986. Gorteria 13: 221–242.

8. C. Knotters & P. Bremer. 1991. *Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm. in Zwolle: weer een nieuwe streepvaren voor Nederland. *Gorteria* 17: 135–137.
9. R. Andeweg, F. Brekelmans & B. de Knecht. 2001. *Asplenium septentrionale* (L.) Hoffm. (Noordse streepvaren) gevonden in Rotterdam. *Gorteria* 27: 25–28.
10. Remko Andeweg, mededeling per e-mail, februari 2009.
11. Met dank aan Bertie Joan van Heuven en Ben Kieft voor hun technische steun bij respectievelijk de kalkproef en het fotowerk.

Van de redactie

Jaargang 34

De aflevering van *Gorteria* die nu voor u ligt is de eerste van jaargang 34. Deze jaargang zal een gewone jaargang worden en in 2009 en 2010 uitkomen. In verband met de gestegen kosten hebben we moeten besluiten de abonnementsprijs voor *Gorteria* te verhogen naar € 27,50.

Het geplande themanummer over de Nederlandse wilde rozen, geschreven door Piet Bakker en de zijnen, zal naar verwachting in jaargang 35 verschijnen. Dit rozennummer krijgt boekachtige-proporties en zal voorzien in de bij veel floristen al lang levende behoefte om inzicht krijgen in de verscheidenheid van de wilde rozen in Nederland.

Een actueel publicatieschema is te vinden op de *Gorteria*-website; deze website is te bereiken via het volgende adres:

www.nationaalherbarium.nl/gorteriaweb/

DE REDACTIE